

TÜRK VE AZERİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÖĞRETMENLİK MESLEĞİNE YÖNELİK TUTUMLARI

TURKISH AND AZERBAIJANI PROSPECTIVE TEACHERS' ATTITUDES TO THEIR PROFESSION

Mine Canan DURMUŞOĞLU* , Canan YANIK** , Buket AKKOYUNLU***

ÖZET: Eğitime önem veren çağdaş toplumların farklı alanlarda yetişmiş, nitelikli insan gücüne sahip bireylerden oluştuğu görülmektedir. Nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde bir ülkenin eğitim sistemi çok etkili olmaktadır. Eğitim sisteminin en önemli parçası olan öğretmenler toplumun gelişmesinde önemli role sahiptir. Bu bağlamda öğretmen adaylarının mesleklerini daha etkili ve başarılı bir şekilde uygulamaları için, mesleki alan bilgisi ve pedagojik formasyon açısından donanımlı, mesleğe karşı olumlu tutumlara sahip bireyler olarak yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi'nde (ADPÜ) öğrenim gören Türk ve Azeri öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları cinsiyet, sınıf ve tercih sırası değişkenleri açısından ele alınmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular sonucunda; öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları üzerinde cinsiyet, sınıf ve tercih sırası değişkenlerinin önemli bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Toplumun ihtiyacını karşılayabilecek öğretmenlerin yetiştirilmesi için mevcut eğitim sistemine ek olarak elde edilen sonuçlar doğrultusunda önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: öğretmen adayı, öğretmen eğitimi, mesleki tutum.

ABSTRACT: The education system of a country has a crucial effect on creating a qualified work force. Teachers who are the most important part of the education system play an important role in the development of society. In this context, in order for teacher candidates to perform their profession more effectively and successfully, they need to be raised as well-equipped individuals in terms of professional subject knowledge and pedagogical formation; with positive attitudes towards their profession. This study investigated the attitudes towards the teaching profession of the Turkish and Azerbaijani students studying at the Azerbaijan State Pedagogical University (ASPU) in terms of gender, grade and preference order variables. "Personal Information Form" and "Attitude towards the Teaching Profession Scale" were applied to the teacher candidates. As a result of the findings obtained from the study, it was concluded that the variables of gender, grade and preference order had a significant effect on the attitudes of the teacher candidates towards the teaching profession. As a result of the findings obtained from the study, it was concluded that the variables of gender, grade and preference order had a significant effect on the attitudes of the teacher candidates towards the teaching profession.

Keywords: teacher candidates, teacher training, professional attitudes.

1. GİRİŞ

Eğitim, bireylerin toplumun standartlarını, inançlarını ve yaşama yollarını kazanmasında etkili olan tüm sosyal süreçlerdir. Kişinin yaşadığı toplum içinde değeri olan, yetenek, tutum ve diğer davranış biçimlerini geliştirdiği süreçler olarak da tanımlanabilir. Eğitim sistemleri, yetiştireceği insan gücünde olmasını istediği özellikleri toplumun ve bireyin ihtiyaçlarını dikkate alarak, sahip olduğu eğitim felsefesi ve insan gücü politikası ışığında saptayarak süreci düzenler. Bu süreçte, en önemli unsurlardan biri hiç kuşkusuz öğretmenlerdir. İnsanlarla ilişkiler yönünden öğretmenlik, diğer bazı mesleklerden farklı olarak geniş bir insan kesimiyle ilişki ve etkileşim içinde yerine getirilen bir meslektir. Öğretmenlik, sadece okul ve sınıf ortamında öğrencilerle değil, okul dışında veliler ve toplumla da iç içe olan bir meslektir. Eğitim sistemi içinde öğretmenlerin yeri çok önemlidir.

Milli Eğitim Temel Kanunu'nda öğretmenlik mesleği öğretmenlik, devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleği olarak tanımlanmaktadır (<http://www.mebnet.net/genel-egsis/ogretmenlik-mes.htm>). Öğretmenlik; bilgi ve becerilerin yanı sıra tutum ve düzenli alışkanlıkları da gerektiren bir meslektir. Bu nedenle, öğretmen adaylarının meslekle ilgili değer ve tutum kazanmaları da oldukça önemlidir (Temizkan, 2008). Şimşek ve Bekir (1997),

* Dr. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, sendogdu@gmail.com

** Dr. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, canany@hacettepe.edu.tr

*** Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, buket@hacettepe.edu.tr

öğretmen niteliğinin büyük ölçüde öğretmen adaylarının seçimi, hizmet öncesi eğitimleri ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarıyla yakından ilgili olduğunu işaret ederek, meslek öncesi öğrenim sürecinde bulunan öğretmen adaylarının meslekleriyle ilgili görüşlerinin belirlenmesinin saygın ve sorumluluk sahibi öğretmenler yetiştirme açısından oldukça önemli olduğunu vurgulamıştır.

Öğretmenlerin mesleklerine yönelik tutumları genel olarak onların, mesleklerini sevmeleri, mesleklerine bağlı olmaları, toplumsal olarak mesleklerinin gerekli ve önemli olduğunun bilincine ulaşmaları ve meslekleri dolayısıyla kendilerini sürekli geliştirmek durumunda olduklarına inanmaları ile ilgilidir (Temizkan, 2008). Öğretmenlerin mesleklerine karşı olan tutumları öğretmenlik mesleğini yerine getirmede büyük önem taşımaktadır. Bireylerin yaşamını birçok açıdan etkileyen tutum kavramına ilişkin birçok tanım bulunmaktadır. İpek ve Bayraktar (2004)'a göre, tutum, "bir kimsenin ele alınan herhangi bir nesneye, duruma veya olaya karşı olan olumlu veya olumsuz tavrı" olarak, Papanastasiou (2002)'ya göre ise "bir bireyin nesnelere, insanlara, yerlere, olaylara ve fikirlere karşı lehte ya da aleyhte gerçekleşen duygusal eğilimi" olarak tanımlanmaktadır. Tutumlar bireyin tutum objesine yönelik davranışlarını yönlendiren, güdülenmeye hazırlayan önemli bir etmendir. Bireylerin içinde buldukları çevreye nasıl tepkide bulunacağı ise büyük ölçüde sahip oldukları tutumları tarafından şekillenmektedir. Bir madde, bir grup ya da bir meslek birey için bir tutum nesnesi olabilmektedir. Bireyin bir mesleğe ilişkin tutumu o meslekteki başarısı ve doyumunu etkilemektedir (Çapri ve Çelikkaleli, 2008). Öğretmenlik mesleği söz konusu olduğunda ise bu daha da önem kazanmaktadır. Bu konuda yapılan araştırma sonuçları öğretmenlerin mesleklerine bakış açılarının (tutumların) olumlu olmasının iş doyumunu üzerinde önemli bir etkiye sahip olduklarına işaret etmektedir (Tanrıöğen 1997). Çağımızda eğitimin önemi yadsınamaz bir gerçektir. Bunun için en önemli unsur olan öğretmenlerin yetiştirilmesi sürecinde onların öğretmenlik mesleğine yönelik varsa olumsuz tutumlarının olumlu tutuma dönüştürülmesi için yeni çözüm yolları bulunmalıdır. Öğretmenlerin mesleklerine karşı tutumları, öğretmenlik mesleğini başarılı bir biçimde yerine getirebilmelerinde büyük rol oynamaktadır (Erdem, Gezer ve Çokadar, 2005). Gelişmiş ülkeler, öğretmenlik mesleğinin tercih edilen ve istenilen meslek gruplarında yer alması için neler yapılabileceğine ilişkin araştırmalara devam etmektedirler (Diamond, 2001). Bu bölümde öğretmenlik mesleğine yönelik tutumu olumlu ya da olumsuz etkileyen değişkenlerle ilgili araştırmalara yer verilmiştir. Aslan ve Akyol (2006)'un çalışmalarında ise, okul öncesi öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ve mesleki benlik saygılarının incelenmesi amacıyla yaptıkları araştırmanın sonucunda, devam edilen sınıf düzeyinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutum ve mesleki benlik saygısından alınan puanlar üzerinde anlamlı farklılık yaratmadığı belirlenmiştir. Bu durum üst sınıflara geçtikçe öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilişkin daha olumlu tutumlar geliştirecekleri beklentisine ters düşmektedir. Bu noktada öğretmen yetiştiren programların yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Bir öğrencinin üniversiteye başlamadan önce kendisi için hangi mesleğin uygun olduğuna karar vererek tercih yapması beklenendir. Ancak yapılan araştırmalar öğrencilerin ÖSYS tercih sırasının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarında farklılık yarattığını göstermektedir. Tanrıöğen (1997)'in araştırmasında öğrencilerin ÖSYS'deki tercih sıralarının onların tutum puanları üzerinde etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Buna göre öğretmen adaylarının rasgele değil bilinçli olarak tercihlerini yapmaları sağlanmalı, 10. tercihten sonra öğretmenlik mesleğini seçenlerin tercihleri geçersiz sayılmalıdır. Çapa ve Çil (2000) tarafından yapılan çalışmada ise, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutum puanları ÖSYS'deki tercih sırasına göre anlamlı değildir. Üstün, Erkan ve Akman (2004)'in okul öncesi öğretmenliği öğrencileri ile yaptığı çalışmada ise tercih sırasına göre tutum puan ortalamaları arasındaki fark anlamsız çıkmıştır.

Öğretmenlik mesleğine yönelik tutum konusunda yapılan araştırmaların bir kısmında tutum cinsiyet değişkenine göre incelenmiştir. Çapri ve Çelikkaleli (2008) araştırmalarında, öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutumları üzerinde cinsiyetin önemli bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Elde edilen bulgular, kız öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına nazaran kendilerini mesleki yeterlik inançları açısından daha yeterli olarak değerlendirdiklerini göstermektedir. Diğer bir deyişle, kız öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğinin görev ve sorumluluklarını yerine getirebilme yeteneklerine olan inançları konusunda kendilerini erkeklere göre daha yeterli

görmektedirler. Tanrıoğen (1997)'in araştırmasında da öğrencilerin cinsiyetlerinin onların tutum puanları üzerinde etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Üstün, Erkan ve Akman (2004)'in çalışmalarında da, kızların tutum puanları ortalamalarının erkeklerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Gürbüz Türk ve Genç (2004)'in çalışmalarında ise, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği ile ilgili olumlu görüşlere katıldıkları, olumsuz görüşlere katılmadıkları; cinsiyete göre, öğretmenlik mesleğine ilişkin görüşler arasında fark olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu sonuca paralel olarak Erden (1995)'in araştırmasında da öğretmenlik mesleğine yönelik tutumların cinsiyete göre değişmediği saptanmıştır.

Gürbüz Türk ve Genç (2004) tarafından yapılan çalışmada anabilim dallarına göre, sınıf öğretmenliği anabilim dalındaki öğretmen adaylarının görüşlerinin, diğer anabilim dallarındaki adayların görüşlerinden anlamlı derecede farklı olduğu ortaya çıkmıştır. Bedel (2008)'in okul öncesi öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ve bazı kişilik özellikleri arasındaki ilişkiler konulu çalışmasında, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği ne ilişkin tutumlarının olumlu olduğu görülmüştür. Gündüz (2000) çalışmasında ise; toplumumuzda öğretmenin rolünün giderek artmakta olduğunu buna karşın statüsünün azaldığını ve öğretmenlik mesleğinin toplumu yeniden yaratma işleviyle saygınlığını sürdürürken güç ve maddi karışıklıklar bakımından yetersiz olmasıyla da saygıya dönük değer yitimi ile karşı karşıya olduğunu ifade etmektedir.

Günümüzde değişik toplumlarda öğrenim gören öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının karşılaştırılması çalışmalarına yer verilmesi meslekte olumlu tutumlar geliştirmede etkili olacaktır. Değişik ülkelerdeki öğretmen adaylarının alanlarını öğrenme ve öğretmede kendilerine olan güvenlerini ölçmeyi hedefleyen çalışmalar bulunmaktadır. Doğan (2004)'in çalışmasında, ilköğretim Türkiye ve İngiltere'de öğrenim gören son dönem sınıf öğretmeni adaylarının matematiğe karşı olan tutumları incelenmiş ve öğretmen eğitimi kurslarının aday öğretmenlerin tutumları üzerinde büyük bir etkisinin olduğu tespitinin yanında iki ülke öğrencilerinin de bir çok bakımdan farklı görüşlere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmada Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi'nde (ADPÜ) öğrenim gören Türk ve Azeri öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarını belirlemek amaçlanmıştır. Bu nedenle Azerbaycan'da öğretmen eğitimi kısaca özetlenecektir.

Azerbaycan'da Öğretmen Eğitimi

Azerbaycan eğitim sisteminin genel esaslarını, 1992 yılında Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Meclis'i tarafından kabul edilen "Tahsil Kanunu" belirlemektedir (Ergün, 1997). Azerbaycan'da zorunlu eğitim 1995 yılında kabul edilen Anayasanın 42/b maddesine göre dokuz yıldır. Azerbaycan'da öğretmen adayları Pedagoji Üniversite'lerinde alan bilgisi, pedagojik formasyon ve genel kültür derslerinin eğitimini almaktadır. Pedagoji üniversitesi öğrencileri eyani veya giyabi şubesi olmak üzere iki grupta öğrenim görmektedirler. Bunlardan eyani şubesindeki öğrenciler öğrenim gördükleri anabilim dallarından dört yılda, giyabi şubesindekiler ise beş yılda mezun olmaktadır. Eyani şubesi öğrencilerinin eğitim öğretim süreci 14-16 haftalık iki sömestrden oluşurken, giyabi şubesi öğrencilerinin eğitim öğretim süreci yılın 1 ay 10 günlük sürecini kapsamaktadır. Giyabi şubesindeki öğrenciler eyani şubesindeki öğrencilerden farklı olarak öğrenimlerinin büyük kısmını kendi çabaları ile üniversite dışında çalışarak telafi etmektedirler. Öğretmenler pedagoji üniversitesinden mezun olduktan sonra Eğitim Bakanlığı tarafından tayin ile atamaları yapılır. Öğretmenlerin belli bir süre mecburi hizmet yapma ve her beş yılda bir dört aylık bir hizmet-içi eğitimden geçme zorunluluğu vardır. Hizmet-içi eğitimler bölgesel devlet idare organlarıca düzenlenir. Hizmet-içi eğitimler üniversitelerle işbirliği ile gerçekleştirilir (Ergün, 1997).

Bu süreçten mezun olan Türk öğrencilerin Türkiye'ye döndüklerinde öğretmenlik yapabilmeleri için Yükseköğretim Yürütme Kurulunun 6.5.1997 tarih / 97.15.1166 sayı ve 11.5.20077 tarih / 26519 sayılı toplantısında alınan kararlar ile kabul edilen "Yurtdışı Yükseköğretim Diplomaları Denklik Yönetmeliği" uyarınca yapılacak olan Seviye Tespit Sınavı (STS)'na girmektedirler. Bu sınava Öğrenci Seçme sınavını kazanıp YÖK tarafından herhangi bir öğretmenlik bölümüne yerleştirilen ve burada en az 5 yıl eğitim görüp mezun olan adaylar katılabilmektedir. Bu sınav, öğrenim süresince kazanılması gereken en az bilgi düzeyinin tespitine yönelik olup iki aşamalı olarak uygulanmaktadır.

Öğretmenlik alanında alınan diplomalar değerlendirilirken, adaylar alan bilgisi ve öğretmenlik meslek bilgisi olmak üzere iki aşamalı olarak sınava girmektedirler. Adaylar alan bilgisinden en az 60 puan, öğretmenlik meslek bilgisinden ise yüz üzerinden en az 70 puan almaları gerekmektedir. Öğretmenlik alanında alınan diplomalar değerlendirilirken, alan bilgisi yeterli görülen ancak öğretmenlik formasyon eğitimi üzerinde tereddüt hasıl olan diplomalar için, ilgili alanda diploma denklik belgesi düzenlenerek bu belgenin üzerine "Bu belge sahibi adına yukarıda belirtilen alanda öğretmenlik belgesi düzenlenebilmesi için, ilgilinin öğretmenlik meslek bilgisi alanında yapılan seviye tespit sınavında başarılı olması gerekmektedir." şeklinde şerh konulur. Öğretmenlik meslek bilgisi sınavında başarılı olanların denklik belgelerinde yer alan bu şerh kaldırılarak öğretmenlik alanını da içeren yeni bir denklik belgesi verilir, ve öğretmen olarak atanabilirler.

Bu çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

- ADPÜ’nde öğrenim gören Türk ve Azeri öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları arasında fark var mıdır?
- ADPÜ’nde öğrenim gören Türk ve Azeri öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları cinsiyet, sınıf ve tercih sırasına göre farklılık göstermekte midir?

2. YÖNTEM

2.1. Çalışma Grubu

ADPÜ’de öğrenim gören 176 Türk ve 290 Azeri öğrenci olmak üzere toplam 466 öğrenciden oluşmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1: ADPÜ’nde Öğrenim Gören Türk ve Azeri Öğrencilerin Cinsiyet ve Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

		TÜRK ÖĞRENCİLER		AZERİ ÖĞRENCİLER	
		n	%	n	%
Cinsiyet	Kız	18	10.2	253	87.1
	Erkek	158	89.8	37	12.8
Sınıf	1	-	-	90	31.21
	2	32	18.3	60	20.8
	3	69	39.4	107	37
	4	74	42.3	31	10.7

Araştırmanın çalışma grubuna katılan öğrencilerin cinsiyetleri incelendiğinde Türk öğrencilerden 18’inin (% 10) kız, 158’sinin (% 89.8) erkek olduğu buna karşın Azeri öğrencilerden 253’ünün (% 87.1) kız, 37’sinin (% 12.8) erkek olduğu görülmektedir. Öğrencilerin sınıflarına göre dağılımları incelendiğinde ise birinci sınıfta 90 (% 31.2) Azeri öğrencinin bulunurken Türk öğrencilerin olmadığı görülmüştür. İkinci sınıfta 60 (% 20.8) Azeri, 32 Türk öğrenci (%18.3), üçüncü sınıfta 107 Azeri (% 37), 69 Türk öğrenci (% 39.4), dördüncü sınıfta ise 31 Azeri (% 10.7), 74 Türk (% 42.3) öğrenci olduğu görülmektedir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri "Kişisel Bilgi Formu" ve "Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeği" aracılığı ile toplanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu" öğrencilerin bazı kişisel bilgilerinin (cinsiyet, tercih sırası, tercih nedeni vb.) belirlemek amacıyla hazırlanmıştır.

Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeği: Aşkar ve Erden (1987) tarafından geliştirilen "Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeği" öğrencilerin mesleğe yönelik tutumlarının

ölçülmesinde kullanılmıştır. Likert tipi bir ölçme aracı olan ölçek altı olumlu ve dört olumsuz olmak üzere toplam 10 maddeden oluşmaktadır. Bu maddeler "5: Kesinlikle katılıyorum", "4: Katılıyorum", "3: Kararsızım", "2: Katılmıyorum", "1: Kesinlikle katılmıyorum" şeklinde puanlanmıştır. Olumsuz maddelerde puanlama ters yönde yapılmıştır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 50, en düşük puan ise 10'dur. Ölçeğin alfa iç tutarlılık katsayısı .88 olarak hesaplanmıştır.

Ölçek Azeri öğrenciler için Azerice'ye çevrilmiştir. Öncelikle, dil uzmanı olan 4 kişi tarafından Azericeye çevrilen ölçek düzenlendikten sonra, dil uzmanı olan diğer 3 kişi tarafından da Türkçe'ye çevrilmiştir. Ölçek, tekrar düzenlenmiş ve öğrencilere uygulanmıştır. Azerice ölçeğin Ölçeğin alfa iç tutarlılık katsayısı .88 olarak hesaplanmıştır.

2.3 Verilerin Analizi

Öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının belirlenmesi amacıyla betimsel istatistikler kullanılmıştır. Belirlenen değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için varyans analizi ve t testinden yararlanılmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

Araştırmadan elde edilen bulgular ve yorumları araştırma sorularına göre ele alınmıştır.

3.1. ADPÜ'nde öğrenim gören Türk ve Azeri öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları arasında fark var mıdır?

Öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutum puan ortalamaları arasında fark olup olmadığını belirlemek için t testi yapılmış, sonuçlar Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Öğrencilerin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum Puan Ortalamaları ve t Testi Sonuçları

		n	\bar{x}	ss	t	sd	p
Tutum	Türk Öğrenciler	176	34.83	6.13	110.66	176	.000
	Azeri Öğrenciler	290	39.84	6.67		289	

p<0,05

Azeri öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutum puan ortalamaları Türk öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutum puan ortalamalarından yüksektir. Tablo 2'den de görülebileceği gibi Azeri öğrencilerin ortalaması 39.84 iken, Türk öğrencilerin ortalaması 34.83'tür. Her iki grubun öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları "kararsızım" ile "katılıyorum" kategorileri arasında yer almaktadır. Ortalamalar arası farkın anlamlı olup olmadığı t testi ile sınanmış ve p.<.05 olduğundan ortalamalar arası fark Azeri öğrenciler lehine anlamlı bulunmuştur. Türk öğrencilerin Öğrenci Seçme Sınavı (ÖSS) ile Türkiye'de bir programa yerleşemedikleri için ADPÜ'de öğrenci olmaları, Türk öğrencilerin ADPÜ'de aldıkları alan ve öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin Azerice anlatılması ve özellikle öğretmenlik meslek bilgisi derslerinde kullanılan kaynak kitapların daha çok Azerice ve Rusça olması, Türk öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilişkin bilgileri içselleştirmesi Azerilerden daha uzun bir süreç olabilir. Daha önce de söz edildiği gibi, ADPÜ'deki Türk öğrencilerin diplomalarının Türkiye'de denk sayılabilmesi ve öğretmenlik yapabilmeleri için, "Yurtdışı Yükseköğretim Diplomaları Denklik Yönetmeliği" uyarınca yapılacak olan Seviye Tespit Sınavı (STS)'na girmeleri ve alan bilgisinden en az 60 puan, öğretmenlik meslek bilgisinden ise yüz üzerinden en az 70 puan almaları gerekmektedir. Öğrencilerin Öğretmenlik Meslek Sınavı'ndan başarılı olamamaları durumunda öğretmen olarak atanmamaktadırlar. Tüm bu nedenler, Türk öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutum ortalamalarının, Azeri öğrencilerden daha düşük olmasının nedenleri olarak sayılabilir.

3.2. ADPÜ’nde öğrenim gören Türk ve Azeri öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları cinsiyet, sınıf, tercih sırası ve tercih nedenlerine göre farklılık göstermekte midir?

Cinsiyet

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre öğretmenlik mesleğine yönelik tutum puan ortalamaları arasında fark olup olmadığını belirlemek için t testi yapılmış, sonuçlar Tablo 3’de verilmiştir. Tablo 3 incelendiğinde Türk öğrencilerin oluşturduğu gruptaki kız öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutum puan ortalamalarının (37.06), erkek öğrencilerinkinden (34.58) daha yüksek olduğu görülmektedir. Türk öğrencilerin cinsiyetlerine göre, ortalamalar arası farkın anlamlı olup olmadığı t testi ile sınıanmış ve $p < .05$ olduğundan ortalamalar arası fark Türk kız öğrenciler lehine anlamlı bulunmuştur. Öğretmenlik mesleği, özverili ve idealist olmayı, öğrencileri sevmeyi gerektiren bir meslektir. ADPÜ’nde öğrenim gören Türk kız öğrenciler yukarıda ifade edilen öğretmen özelliklerinin bir kısmını erkek öğrencilerden daha çok benimsiyor olabilirler. Ayrıca toplumların bazı kesimlerinde öğretmenlik mesleği daha çok bayan mesleği olarak görüldüğü için de kız öğrenciler bunu benimsemiş olabilirler. Bu etkenlerden dolayı öğretmenlik mesleğine yönelik tutum puan ortalamaları kız öğrencilerin lehine daha yüksek olabilir. Bu bağlamda Tanrıoğen (1997), Çapri ve Çelikkaleli (2008) ile Çapa ve Çil (2000)’in Türk öğrenciler üzerinde yaptığı araştırma sonuçları yapılan çalışmanın sonucu ile paralellik göstermektedir.

Tablo 3: Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum Puan Ortalamaları ve t Testi Sonuçları

Türk Öğrenciler	n	\bar{x}	ss	t	sd	p
Kız	18	37.06	67.90	110.499	17	.000
Erkek	158	34.58	6.49		157	
Azeri Öğrenciler						
Kız	253	39.82	6.12	-.143	252	.425
Erkek	37	39.97	6.26		36	

Azeri öğrencilerin ise cinsiyetlerine göre öğretmenlik mesleğine yönelik tutum puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Azeri kız öğrencilerin ortalamaları 39.82, erkek öğrencilerin ise 39.97’dir.

Sınıf

Öğrencilerin sınıflarına göre öğretmenlik mesleğine yönelik tutum puan ortalamalarına bakılmış ve sonuçlar Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4: Öğrencilerin Sınıflarına Göre Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum Puan Ortalamaları

Türk Öğrenciler	n	\bar{x}	Ss
1	-	-	-
2	33	33.46	6.27
3	69	36.60	7.36
4	74	33.74	5.80
Azeri Öğrenciler			
1	33	39,67	7,36
2	100	40,10	5,64
3	41	39,12	6,42
4	116	39,91	6,11

Öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının sınıflarına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonuçları Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5: Öğrencilerin Sınıflarına Göre Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum Puan Ortalamaları Arasında Anlamlı Fark Olup Olmadığına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Türk Öğrenciler						
Değişkenlik kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F	p	Eta kare
Grup içi	365,996	2	182.998	4,264	,016	.047
Gruplar arası	7424,890	173	42.918			
Toplam	7790,886	175				
Azeri Öğrenciler						
Değişkenlik kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F	p	Eta kare
Grup içi	29,521	3	9.840	,260	,854	.003
Gruplar arası	10831,862	286	37.874			
Toplam	10861,383	289				

p<0,05

Varyans analizi tablosu incelendiğinde de görülebileceği gibi, Türk öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları sınıflara göre anlamlı farklılık göstermektedir. Farklılığın hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan Scheffe testi sonucunda (Tablo 6) ortalamalar arası farkın 3 ve 4. sınıflar lehine olduğu görülmektedir. Bunlar arasında da 3. sınıfların öğretmenlik mesleğine yönelik tutum puan ortalaması (36,60) 4.sınıfların tutum puan ortalamasından (33,74) daha yüksektir.

Tablo 6: Türk Öğrencilerin Sınıflarına Göre Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum Puan Ortalamaları Arasında Anlamlı Fark Olup Olmadığına İlişkin Scheffe Testi Sonuçları

Sınıf	n	alpha = .05	
		1	2
2,00	33	33,46	
4,00	74		33,74
3,00	69		36,60
p		,976	,074

4. sınıf öğrencilerinin tutumlarının 3.sınıflara göre daha düşük olmasının nedeni öğrencilerin mezun olduktan sonra mesleklerine hemen başlayıp başlayamayacaklarına ilişkin belirsizliklerden duydukları kaygılar olabilir. Burada 2.sınıf öğrencilerinin henüz öğrenimlerinin başında olmaları ve onların yeni bir ülke ve yeni bir eğitim sistemine alışma süreci geçirmelerinden kaynaklanıyor olabilir. Elde edilen sonuç, Çapa ve Çil (2000) tarafından yapılan çalışmada olduğu gibi, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutum puanları sınıf düzeyine göre de anlamlıdır. Aynı şekilde Tanrıoğen’in (1997) Buca Eğitim Fakültesi Öğrencileri’nin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları konulu araştırmasında öğrencilerin devam ettikleri sınıf düzeyleri ile tutum puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Azeri öğrencilerin ise öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları sınıflara göre anlamlı bir fark göstermemektedir.

Tercih Sırası

Öğrencilerin tercih sıralarına göre öğretmenlik mesleğine yönelik tutum puan ortalamalarına bakılmış ve sonuçlar Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7: Öğrencilerin Tercih Sıralarına Göre Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum Puan Ortalamaları

	Türk Öğrenciler	n	\bar{x}	ss
Tercih Sırası	1 – 4	104	37,48	6,74
	5 – 8	33	31,85	3,47
	9 – 11	12	30,50	5,04
	12 - 15	12	29,08	5,55
	16 - +	15	31,07	4,23
	Azeri Öğrenciler			
Tercih Sırası	1 – 4	203	41,58	5,09
	5 – 8	87	35,78	6,44
	9 – 11	-	-	-
	12 - 15	-	-	-
	16 - +	-	-	-

Tablo 7’den de görülebileceği gibi Türk öğrencilerin tercih sıraları 1. tercih ile 16. ve üzeri olmak üzere dağılırken, Azeri öğrencilerin tercih sıraları 1 – 4 ile 5 – 8. tercih arasında dağılmaktadır.

Öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının tercih sıralarına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Türk öğrenciler için varyans analizi (Tablo 8), Azeri öğrenciler için ise t testi (Tablo 10) yapılmıştır.

Tablo 8: Türk Öğrencilerin Tercih Sıralarına Göre Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum Puan Ortalamaları Arasında Anlamlı Fark Olup Olmadığına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Türk Öğrenciler						
Değişkenlik kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F	p	Eta kare
Grup içi	1857,832	4	464,458	13,39	,000	.238
Gruplar arası	5933,054	171	34,696			
Toplam	7790,886	175				

p<0,05

Varyans analizi tablosu incelendiğinde de görülebileceği gibi, Türk öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları tercih sıralarına göre anlamlı farklılık göstermektedir. Farklılığın hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan Scheffe testi sonucunda (Tablo 9) ortalamalar arası farkın tercihlerini ilk 8 sırada yapanlar lehine anlamlı olduğu görülmektedir.

Çalışmanın etki büyüklüğü (eta kare cinsinden) değerleri de tercih sırasının öğretmenlik mesleğine yönelik tutum puanlarındaki etkisinin büyük olduğunu göstermektedir.

Tablo 9: Türk Öğrencilerin Tercih Sıralarına Göre Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum Puan Ortalamaları Arasında Anlamlı Fark Olup Olmadığına İlişkin Scheffe Testi Sonuçları

Tercih Sırası	n	alpha = .05	
		1	2
12 - 15	12	29,08	
8 - 11	12	30,50	
16 - +	15	31,07	
5 - 8	33		31,85
1 - 4	104		37,48
P		,733	,084

Tercih sıralaması için elde edilen sonuç Tanrıoğen (1997)'in araştırması ile de paralellik göstermektedir. Üstün, Erkan ve Bakman'ın (2004) "Türkiye'de okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının incelenmesi" konulu çalışmalarında ise öğrencilerin tercih sırasına göre tutum puan ortalamaları arasındaki fark anlamsız çıkmıştır.

Tablo 10: Azeri Öğrencilerin Okudukları Bölümü Tercih Sıralarına Göre Öğretmenlik Mesleğine Yönelik t Testi Sonuçları

		n	\bar{x}	ss	t	sd	p	Eta kare
Tutum	1 - 4	203	41,58	5,09	8,173	288	.000	.188
	5 - 8	87	35,78	6,44				

$p < 0,05$

Öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının tercih sıralarına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Azeri öğrenciler için yapılan t testi (Tablo 10) sonuçları incelendiğinde farkın tercihlerini 1 - 4. sırada yapanlar lehine olduğu görülmektedir. Elde edilen sonuçlar, Azeri öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun ilk dört tercihi içinde öğretmenlik mesleğinin yer alması bu öğrencilerin öğretmenlikle ilgili olumlu duygu ve düşüncelere sahip olduklarını gösterebilir.

4. SONUÇ

Bu araştırmada Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi'nde (ADPÜ) öğrenim gören Türk ve Azeri öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Azeri öğrencilerin tutum puan ortalamalarının Türk öğrencilerin ortalamalarından daha yüksek olduğu belirlenirken; Türk öğrencilerden oluşan grupta kız öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları, erkek öğrencilerinkinden daha yüksek olduğu görülmüştür, Azeri öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ise cinsiyetlerine göre bir farklılık göstermemektedir. Türk öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarında sınıflara göre farklılık olduğu ve tutumlarının 3. ve 4. sınıflarda 2.sınıflara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Azeri öğrencilerde ise öğretmenlik mesleğine yönelik tutumun sınıflara göre değişmediği gözlenmiştir. Tercih sırasının hem Türk hem de Azeri öğrenciler açısından önemli olduğu sonucuna ulaşılmış, bölümlerini ilk sıralarda seçenlerin tutumlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

5. ÖNERİLER

Türk öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının Azeri öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarına göre daha düşük çıkmasına yönelik sonucu değiştirebilmek için ders programlarında öğretmenlik meslek bilgisi dersleri Türkçe ya da Azerice dilde yazılmış olan ders kitapları ya da materyallerle desteklenebilir. İki ülke ya da ADPU ve Eğitim Fakülteleri arasındaki işbirliği anlaşmaları ile öğretim elemanı değişimi, materyallerin oluşturulması konularında yapılabilir.

Öğretmenlik mesleğini seçerken ve uygularken, öğretmen adayları için mesleği cazip hale getirecek önlemlerin alınması gerekmektedir. Bunun için öncelikle öğretmen yetiştiren kurumlar, öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları geliştirmeyi hedefleyen çalışmalara daha çok yer vermelidir. Böylece, öğretmen yetiştiren kurumlar, öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları geliştirebilirler.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, unutulmaması gereken bir diğer etken de, öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının tercih sırasının etkilemesidir. Bu da gösteriyor ki tutumu etkileyen nedenler üniversiteye başlamadan önce ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda ortaöğretim kurumlarına büyük sorumluluklar düşmektedir. Ortaöğretim öğrencilerinin üniversiteye başlamadan önce bilgi, beceri, ilgi alanları ve yetenekleri gibi durumlarının tespit edilmesi ve öğrencilerin kendilerine uygun fakülte ve bölümlere yönlendirilerek mesleklerini seçmeleri sağlanmalıdır.

Bu araştırma, öğrencilere bireysel özelliklerini ayrıntılı şekilde sorgulayan, ek maddeler içeren bir kişisel bilgi formu hazırlanarak, Azerbaycan'da ADPÜ dışında öğretmenlik öğrenimi gören Türk ve Azeri öğrencilerin dahil olduğu daha büyük bir örneklem üzerinde yürütülebilir. Bu tür bir çalışma, farklı ülkelerde eğitim alan Türk öğrencilerin Türkiye'ye döndüklerinde yaşayabilecekleri sorunları anlamaya ve çözüm getirmeye yardımcı olacaktır.

KAYNAKLAR

- Aslan, D. ve Köksal Akyol, A. (2006). Okul öncesi öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ve mesleki benlik saygılarının incelenmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15 (2), 51-60.
- Aşkar, P. ve Erden, M. (1987). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutum ölçeği. *Çağdaş Eğitim*, 121, 8-1.
- Bedel, E.F.(2008). Interactions among attitudes toward teaching and personality constructs in early childhood preservice teachers. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 4(1), 31-48.
- Çapa, Y. ve Çil, N. (2000). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 69 – 73.
- Çapri, B. ve Çelikkaleli,Ö. (2008). Öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutum ve mesleki yeterlik inançlarının cinsiyet, program ve fakültelerine göre incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(15), 33–53.
- Diamond, E.K. (2001). Supporting early childhood teacher: A Reflection on the Kentucky Teacher Internship program. 5. 11. 2008 tarihinde <http://www.findarticles.com> adresinden erişildi.
- Doğan, M. (2004). Aday öğretmenlerin matematik hakkındaki düşünceleri: türk ve ingiliz öğretmenlerin karşılaştırılması. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Elektronik Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(11). 5. 11. 2008 tarihinde <http://efdergi.yyu.edu.tr> adresinden erişildi.
- Erden, M. (1995). Öğretmen adaylarının öğretmenlik sertifikası derslerine yönelik tutumları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 99-104.
- Erdem, A.R., Gezer, K. ve Çokadar, H. (2005). Ortaöğretim fen-matematik ve sosyal alanlar öğretmenliği tezsiz yüksek lisans öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. 14. *Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiri Kitabı*. 471- 477. 28-30 Eylül 2005. Denizli
- Ergün, M. (1997). Azerbaycan eğitim sistemi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 12, 499-514.
- Gündüz, M. (2000). Toplumsal tabakalaşma ölçütü olarak meslek ve meslek olarak öğretmenliğin saygınlığı. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 41 – 51.
- Gürbüztürk, O. ve Genç, S. Z. (2004). “Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Görüşleri”. *Atatürk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(7). 13–22.
- İpek, C. ve Bayraktar, Ş. (2004). Aday öğretmenlerin fen bilimleri ve sosyal bilimlere bakışları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 35-50.
- Papanastasiou, C. (2002). School, teaching and family influence on student attitudes toward science: Based on TIMSS data for Cyprus. *Studies in Educational Evaluation*, 28, 71-86.
- Erdoğan, S. ve Şimşek, H. (1997). *İş eğitimi (teknoloji eğitimi) öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin görüşleri*. Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Uluslar arası Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu I.
- Tanrıoğen, A. (1997). Buca Eğitim Fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3, 55-58.
- Temizkan, M. (2008). Türkçe öğretmeni adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları üzerine bir araştırma. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 461-486.
- Üstün, E., Erkan S. ve Akman B. (2004). Türkiye'de okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının incelenmesi. *Kırgızistan - Türkiye Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 129-136.

EXTENDED ABSTRACT

Education is all social processes which have an impact on individuals' gaining society's standards, beliefs and ways of life. It can also be defined as the processes where the person develops the skills, attitude and other behaviors which are valued in the society they live in. Education systems organize this process by identifying the qualities desired in the work force to be raised, taking into account the needs of society and the individual, in the light of the education philosophy and work force strategy. One of the most important elements in this process is, undoubtedly, teachers. In terms of human relations, teaching is a profession, unlike some other professions, which is performed in relation and interaction with a large selection of people. Teaching is a profession which, besides knowledge and skills, also requires a certain attitude and systematic habits. Therefore, it is also crucial

that the teacher candidates studying at schools acquire other value and attitudes related to the profession.

Teachers' attitudes towards their profession are of vital importance in carrying out the teaching profession. Attitude is defined as "the positive or negative manner of an individual towards an object, situation or event at hand". Attitude is an important factor which governs the individual's behavior towards the object in question, and prepares them to be motivated. The way individuals react to their environment is also to a great extent shaped by the attitudes they have. In the case of the teaching profession, this becomes even more prominent.

This study aimed to investigate the attitudes of Turkish and Azerbaijani students studying at the Azerbaijan State Pedagogical University (ASPU), towards the teaching profession.

A total of 466 students, 176 of which are Turkish and 290 Azerbaijani, studying at ASPU constituted the study sample. The research data was collected using the "Personal Information Form" and "Attitude towards the Teaching Profession Scale".

As a result of analyzing the average scores of attitude towards the teaching profession of prospective teachers, the mean score of Azerbaijani students were found to be higher than the mean score of the Turkish students. In the group comprising of Turkish students, female students' attitude towards the teaching profession turned out to be higher compared to those of male students. Whereas in Azerbaijani students, attitude towards the teaching profession did not show a meaningful difference according to gender. It was concluded that there was a difference in Turkish students' attitudes towards the teaching profession according to their grade. The attitude scores emerged to be higher in junior and senior year students compared to sophomores. However, junior students' attitudes towards the teaching profession scores turned out to be higher than seniors. Whilst it was observed that the attitude towards the teaching profession did not differ according to their grade in Azerbaijani students. It was concluded that preference order was significant in terms of both Turkish and Azerbaijani students. It was established that those who selected their department near the top of their list had a higher attitude score.

Measures need to be put in place to make the profession more appealing for teacher candidates when choosing and performing the teaching profession. To this end, primarily teacher training institutions should provide for more studies aimed at improving attitudes towards the teaching profession.. According to the results obtained, another factor which should be noted is that the preference order affects the students' attitudes towards the teaching profession. This indicates that the reasons affecting attitude emerge prior to commencing university education. In this context, major responsibilities fall on secondary education institutions. Secondary school students' knowledge, skill, interest and abilities should be determined prior to going to university; and they should be guided to faculty and departments suitable to themselves in choosing a profession. At this point, it should be noted that the same education needs to be provided and same (or similar) studies need to be conducted in all secondary education institutions in Turkey. Students come to teacher training institutions from various secondary education institutions and continue their education in the same class. By taking this situation into account, equality in knowledge learned will be achieved; and attitudes can become of a similar and high level. In this context, Ministry of Education, and school administration and teachers have great responsibilities.

This study can be conducted on a larger sample group including Turkish and Azerbaijani students studying teaching outside of ASPU by preparing a personal information form which includes additional items enquiring the students' individual characteristics in detail.